

FALSIFIKIMI (MASHTRIMI)

Nga turqishtja: Rehan Neziri

- Hyrje
- Falsifikimi si problem moral
- Falsifikimi në besim
- Falsifikimi në fjalë
- Falsifikimi në marrëveshje dhe kontrata
- Falsifikimi i dokumenteve
- Mashtrimi dhe falsifikimi në prodhim, tregti, produkte dhe shitblerje
- Falsifikimi në sjellje
- Falsifikimi në fushën akademike
- E kundërta e falsitetit: e drejta dhe e vërteta
- Përfundim

Hyrje

Të jetosh në një mjedis të qetë, të shëndetshëm dhe të sigurt ka një rëndësi të madhe në jetën shoqërore. Respektimi i të drejtave të njëri-tjetrit nga njerëzit që jetojnë së bashku është një domosdoshmëri themelore për ruajtjen e qetësisë dhe të sigurisë në shoqëri. Respektimi i disa rregullave dhe parimeve që synojnë garantimin e kësaj qetësie dhe sigurie është, para së gjithash, i domosdoshëm për vetë individët që e përbëjnë atë shoqëri. Në të kundërtën, në shoqëri shfaqen kaosi, anarkia, pasiguria, mashtrimi dhe padrejtësia.

Në ditët e sotme, disa dukuri që hasen në jetën shoqërore bëhen shkak për dobësimin e ndjenjës së besimit të njerëzit. Veçanërisht, rastet e shumta të falsifikimit që shfaqen në jetën e përditshme ngjallin te njerëzit shqetësim, ankth dhe pasiguri. Nuk ka dyshim se falsifikimi apo mashtrimi, i cili e cenon atmosferën e besimit në shoqëri dhe i çon njerëzit drejt shqetësimit dhe dëshpërimit, përbën një problem serioz.

Në ditët e sotme, falsifikimi ka marrë përmasa gjithnjë e më të gjera. Përmasat e tij dhe dëmet që i shkakton ai janë kuptuar edhe më qartë kohët e fundit, veçanërisht pas rasteve

të vdekjeve të shkaktuara nga përdorimi i disa produkteve të falsifikuara. Falsifikimi, i cili në thelb është e kundërta e së vërtetës, nënkupton imitimin e produktit original dhe mbart në vetvete një qëllim të qartë për ta mashtruar konsumatorin. Çdo lajm që shfaqet në media lidhur me këtë dukuri nxjerr në pah edhe disa koncepte dhe vlera që ne tanimë i kemi lënë pas dore. Këtë shpërfillje, e cila mund të shqyrtohet në kuadër të moralit shoqëror, mund ta cilësojmë si “largim nga e vërteta”.

Falsifikimi, i cili shfaqet si një sëmundje e rëndë morale që e gërryen strukturën e shoqërisë sonë, nuk duket se mund të shpjegohet në mënyrë të drejtë vetëm me shkaqe ekonomike, si vështirësitë financiare, mungesa e mundësive të mjaftueshme për punësim dhe papunësia. Ndër faktorët që nxisin falsifikimin duket se bëjnë pjesë edhe humbja e vlerave etike dhe dobësimi i ndjenjës së përgjegjësisë.

Falsifikimi si problem moral

Allahu i Madhëruar e ka cilësuar njeriun si “*eshref-i mahlukat*” (më fisnikun ndër krijesat) (el-Isra’, 17:70). Njeriut i është dhënë përgjegjësia për ta marrë mbi vete barrën e “amanetit”, të cilën as malet dhe as shkëmbinjtë nuk mundën ta bartnin (el-Ahzab, 33:72–73; el-Hashr, 59:21). Allahu i Madhëruar nuk e ka krijuar njeriun “të lënë pa përgjegjësi” (el-Kijame, 75:36) dhe as “pa ndonjë qëllim” (el-Mu'minin, 23:115), por, si rrjedhojë e natyrshme e përgjegjësisë së tij, e ka bërë atë “mëkëmbës” në tokë (el-En'am, 6:165; el-Bekara, 2:30; Sad, 38:26; el-A'raf, 7:69; en-Neml, 27:62). Allahu i Madhëruar, i Cili e krijoi njeriun me duart e Tij (Sad, 38:75), pas një faze të caktuar të krijimit, e nderoi atë edhe me “frymën hyjnore” (el-Hixhr, 15:29; Sad, 38:72). Siç përshkruhet edhe në ajetet 31–34 të sures el-Bekara, Allahu i Madhëruar ia ka dhënë njeriut gjuhën dhe aftësinë dhe mundësinë për të përvetësuar njohuri mbi qeniet, duke e lartësuar atë mbi engjëjt. Allahu i Madhëruar gjithçka që gjendet në natyrë e ka vënë në dispozicion të njeriut, kësaj krijese kaq të rëndësishme dhe të çmuar (Lukman, 31:20; en-Nahl, 16:12), duke e vënë atë në shërbim të tij (el-Haxh, 22:36; el-Xhathije, 45:12; Lukman, 31:20).

Mirëpo, krahas të gjitha këtyre cilësive pozitive të njeriut, Kur’ani famëlartë vë në dukje se ai mbart në vetvete edhe dobësi të shumta, si lakmia, dobësia, pafuqia, nxitimi, padrejtësia, padituria, mosmirënjohja dhe pangopësia (el-Mearixh, 70:19–21; en-Nisa, 4:28). Gjithashtu, Kur’ani thekson se njeriu, kur e sheh veten të pavarur nga Krijuesi i tij, largohet nga rruga e drejtë (el-Alek, 96:6–7).

Feja jonë e lartë, Islami, pavarësisht këtyre cilësive pozitive dhe negative të njeriut, i cili është i pajisur me vullnet të lirë dhe mban përgjegjësi për veprimet e tij, ia ka përcaktuar qartë se çfarë duhet të bëjë dhe nga çfarë duhet të përmbahet. Njeriu, i cili është krijuar në formën më të përsosur dhe përfaqëson në vetvete një përmbledhje të gjithësisë, duhet të jetojë në përputhje me fisnikërinë dhe përsosmërinë e krijimit të tij. Vlera dhe lartësia e njeriut tek Allahu i Madhëruar varen nga morali i tij i mirë.

Allahu i Madhëruar e ka krijuar jetën e kësaj bote, vdekjen dhe jetën e botës tjetër për t'i vënë njerëzit në sprovë dhe për të nxjerrë në pah se cili prej tyre kryen vepra më të mira

(el-Mulk, 67:2). Njerëzit, të cilët janë në sprovë për ta treguar sjelljen më të mirë dhe për t'u ruajtur nga kundërshtimi i Allahut i Madhëruar, duhet ta drejtojnë jetën e tyre në përputhje me ajetin kur'anor: *"Më i nderuari prej jush tek Allahu është ai që është më i devotshmi."* (el-Huxhurat, 49:13) Edhe Profeti Muhammed s.a.v.s., kur u pyet: "O i Dërguari i Allahut! Cili prej njerëzve është më i vlefshmi?", u përgjigj: *"Ai që është më i devotshmi."* (Buhariu, Enbija, 8)

Njeriu i devotshëm (*mutteki*) është ai që e ruan veten nga mëkatet dhe gjërat e ndaluara (*haramet*) dhe që i frikësohet kundërshtimit të Allahut të Madhëruar. Ai u përmbahet urdhreve dhe ndalesave fetare, qëndron larg mashtrimit dhe falsifikimit, i respekton ligjet e vendosura për mirëqenien e njerëzve dhe sigurinë publike, si dhe karakterizohet nga morali i mirë. Ai e merr si shembull Profetin tonë s.a.v.s., i cili ishte mishërim i gjallë i Kur'anit dhe morali e mënyra e jetesës së të cilit ishin në përputhje të plotë me mësimet kur'anore.

Njeriu i devotshëm vepron në dritën e hadithit fisnik të Profetit s.a.v.s., i cili e tregon lidhjen e ngushtë ndërmjet sinqeritetit, besueshmërisë dhe besimit: *"Besimi i njeriut nuk është i drejtë derisa zemra e tij të jetë e drejtë, ndërsa zemra e tij nuk është e drejtë derisa gjuha e tij të jetë e drejtë. Njeriu nuk do të hyjë në Xhenet përderisa fqinji i tij nuk është i sigurt nga dëmet që mund t'i shkaktojë ai."* (Ahmed ibn Hanbeli, *el-Musned*, III, 198) Në këtë mënyrë, njeriu i devotshëm tregon respekt ndaj Allahut të Madhëruar dhe ndaj të gjithë njerëzve, ndërsa ndershmëria bëhet parimi udhëheqës i fjalëve, veprave dhe sjelljeve të tij.

Feja, e cila është burimi themelor i moralit të mirë, e udhëheq njeriun drejt shpëtimit, qetësisë dhe mirëqenies si në këtë botë, ashtu edhe në botën tjetër. Besimtari, i cili është i vetëdijshëm se Krijuesi i Madhëruar e sheh gjithmonë dhe është i dijshtëm për gjithçka që ai bën, nuk kryen lehtë vepra të këqija, nuk priret drejt sjelljeve të pahijshme, nuk i mashtron njerëzit dhe nuk përfshihet në falsifikime. Kjo sepse besimi i tij fetar ia kujton vazhdimisht se çdo veprim i tij regjistrohet dhe se një ditë do të japë llogari për gjithçka që ka bërë.

Feja jonë parashikon që njeriu të përfitojë nga të mirat e kësaj bote, të cilat janë të lejuara (hallall), pa rënë në shpërdorim. Për të përfituar prej tyre, si qëllimi, ashtu edhe mjetet e përdorura për arritjen e tij duhet të jenë të ligjshme dhe të lejuara. Nuk mund të konsiderohet i lejueshëm çdo mjet që e çon njeriun drejt qëllimit të tij. Në të kundërtën, në atë shoqëri nuk mund të bëhet fjalë më për moral, dashuri dhe respekt të ndërsjellë, qetësi dhe besim. Zotërimi i pasurisë dhe i pronës, si dhe përfitimi nga të mirat e kësaj bote, janë të lejuara vetëm nëpërmjet rrugëve të ligjshme dhe hallall. Rruga themelore për arritjen e tyre është puna. Feja jonë e lartë i ka ndaluar gjithashtu edhe rrugët që nxisin drejt gjërave të ndaluara (haram). Ajo e ka cilësuar shoqërinë islame si një bashkësi që qëndron larg çdo teprimi, që e ndjek rrugën e mesme dhe që e dëshmon për të vërtetën (el-Bekara, 2:143). Po ashtu, në Kur'anin famëlartë thuhet: *"Ju jeni populli më i mirë i nxjerrë për të mirën e njerëzve: urdhëroni për të mirë, ndaloni nga e keqja dhe e besoni Allahun."* (Alu Imran, 3:110) Nëpërmjet këtij ajeti na përkujtohet përgjegjësia jonë për të qenë një shoqëri shembullore, e virtytshme dhe e dobishme për njerëzimin.

Feja jonë e lartë, Islami, është e ndërtuar mbi mirësinë, ndershmërinë dhe drejtësinë. Ajo i këshillon pasuesit e saj që të mos largohen kurrë nga mëshira, e drejta dhe drejtësia. Islami ka ndaluar çdo formë të padrejtësisë dhe ka urdhëruar që njerëzit të mos trajtohen në mënyrë të padrejtë.

Feja islame mbështetet në parimin e sigurimit të së mirës dhe të dobisë për njerëzit, si dhe të largimit të çdo gjëje që u shkakton dëm atyre. Ky është qëllimi themelor i të gjitha dispozitave fetare. Për nga natyra e tij, njeriu ka prirje si drejt së mirës, ashtu edhe drejt së keqes. Nga ana tjetër, atij i janë dhuruar aftësia e të gjykuarit, arsyeja dhe mendja, nëpërmjet të cilave mund ta dallojë të mirën nga e keqja, të drejtën nga e gabuara, të dobishmen nga e dëmshme, si dhe sinqeritetin dhe ndershmërinë nga mashtrimi dhe falsifikimi. Këtë të vërtetë e shpreh edhe ajeti kur'anor: *“Betohem në shpirtin dhe në Atë që e përsosi atë, duke ia frymëzuar të keqen (fuxhur) dhe devotshmërinë (takva)!”* (esh-Shems, 91:7-8) Koncepti *fuxhur*, i përmendur në këtë ajet, përfshin çdo fjalë, veprë dhe sjellje të keqe, të dëmshme e mëkatore, duke përfshirë edhe gënjeshtëri, mashtrimin, hilen dhe falsifikimin. Ndërsa koncepti *takva* përfshin ruajtjen nga kundërshtimi i Allahut të Madhëruar, respektimin e urdhrave dhe ndalesave të Tij, si dhe çdo fjalë, veprë dhe sjellje të mirë, përfshirë sinqeritetin dhe ndershmërinë. Prandaj, njeriu, ashtu siç është i aftë të kryejë vepra të mira, të drejta dhe të dobishme, mund të kryejë edhe veprime të këqija, të gabuara dhe të dëmshme.

Pikërisht për këtë arsye, në shoqëri, krahas njerëzve të moralshëm dhe të ndershëm në fjalët, veprat dhe sjelljet e tyre, mund të ketë edhe njerëz që veprojnë në kundërshtim me parimet morale dhe priren drejt mashtrimit e falsifikimit. Qëllimi themelor i fesë është t'i largojë njerëzit nga sjelljet e këqija dhe negative, si dhe t'i udhëzojë ata drejt rrugës së drejtë, besimit, veprave të mira, ndershmërisë dhe moralit të lartë.

Feja islame është *“sirat-i mustekim”*, domethënë “rruga e drejtë” (el-Fatiha, 1:5). Besimtari, në çdo rekat të pesë namazeve ditore, kur e lexon ajetin kur'anor *“Na udhëzo në rrugën e drejtë!”*, jo vetëm që i lutet Krijuesit të tij, por njëkohësisht ia kujton vetes se gjatë gjithë jetës është në një sprovë për të qëndruar në rrugën e drejtë. Nëpërmjet kësaj lutjeje dhe këtij pohimi, ai i kontrollon mendimet dhe sjelljet e tij, duke bërë vazhdimisht një vetëllogaritje për të vlerësuar nëse po vepron me drejtësi dhe ndershmëri. Në të vërtetë, Allahu i Madhëruar urdhëron që njerëzit të qëndrojnë të palëkundur në rrugën e drejtë:

“Prandaj, qëndro i palëkundur në rrugën e drejtë, ashtu siç je urdhëruar, ti dhe ata që janë penduar bashkë me ty, dhe mos i kaloni kufijtë! Vërtet, Ai (Allahu) e sheh gjithçka që bëni.” (Hud, 11:112)

Po ashtu, në një ajet tjetër, Allahu i Madhëruar urdhëron:

“Qëndro i palëkundur në rrugën e drejtë, ashtu siç je urdhëruar, dhe mos i ndiq dëshirat dhe kërkesat e tyre (të jobesimtarëve).” (esh-Shura, 42:15)

Çdo qëndrim dhe sjellje që mund ta cenojë ndershmërinë dhe drejtësinë bën pjesë ndër veprimet nga të cilat feja kërkon të largohemi. Është e natyrshme që qëndrimet dhe sjelljet që synojnë mashtrimin e njerëzve të ndikojnë negativisht në marrëdhëniet

ndërmjet tyre. Për këtë arsye, është e domosdoshme të qëndrohet larg mashtrimit, hiles dhe falsifikimit.

Hileja dhe falsifikimi nuk janë fryt i moralit të mirë, por shfaqje të moralit të keq dhe përbëjnë sjellje që në asnjë mënyrë nuk mund të miratohen. Ndershmëria, drejtësia dhe sinqeriteti janë virtyte të moralit të mirë. Ndërsa falsifikimi, gënjeshtria, hipokrizia dhe çdo fjalë, vepër apo sjellje që bie ndesh me mësimet e Kur'anit famëlartë dhe të Sunetit janë shfaqje të moralit të keq.

Mashtrimi dhe falsifikimi, që nënkuptojnë gënjimin e njerëzve nëpërmjet përdorimit të hileve të ndryshme, herët a vonë mund të dalin në shesh. Është e qartë se njerëzit që i përdorin këto mënyra mashtrimi nuk e marrin parasysh faktin se një ditë veprat e tyre të këqija dhe mashtrimet do të zbulohen. Për më tepër, ata jo vetëm që nuk tregojnë respekt ndaj shoqërisë në të cilën jetojnë, por duket se u mungon edhe ndjenja e turpit. Mund të thuhet se personat që u drejtohen këtyre rrugëve nuk kanë ndjeshmëri morale dhe as ndjenjën e turpit.

Profeti Muhammed s.a.v.s. ka thënë: *“Turpi është një degë e besimit.”* (Muslimi, Iman, 50); *“Nëse nuk ke turp, bëj çfarë të duash!”* (Buhariu, Enbija, 54) Me këto fjalë, ai na tërheq vëmendjen se njerëzit të cilëve u mungon ndjenja e turpit dhe e modestisë mund të veprojnë sipas dëshirave të tyre, pa njohur kufij dhe pa i respektuar normat morale.

Profeti ynë i dashur s.a.v.s., duke e theksuar rëndësinë e moralit të mirë në jetën e besimtarit, ka thënë:

“Besimtari me besimin më të përsosur është ai që e ka moralin më të mirë.” (Ebu Davudi, Sunnet, 15)

“Më i miri prej jush është ai që e ka moralin më të mirë.” (Buhariu, Edeb, 38)

“Në Ditën e Kijametit, në peshoren e veprave të besimtarit, nuk do të ketë asgjë më të rëndë sesa morali i mirë.” (Tirmidhiu, Birr, 62)

Në thelb të adhurimeve (*ibadeteve*) që feja islame urdhëron të kryhen qëndron edhe synimi për ta edukuar njeriun me moral të mirë. Në Kur'anin famëlartë thuhet se namazi e largon njeriun nga të gjitha veprat e këqija dhe të ndaluara (el-Ankebut, 29:45). Po ashtu, theksohet se agjërimi është bërë obligim për t'i ndihmuar njerëzit të ruhen nga të këqijat dhe gjërat e ndaluara (el-Bekara, 2:183).

Profeti Muhammed s.a.v.s. ka thënë: *“Kush nuk heq dorë nga fjala e rreme dhe veprimi sipas saj, Allahu nuk ka nevojë që ai të heqë dorë nga ushqimi dhe pija (gjatë Ramazanit).”* (Buhariu, Savm, 9) Gjithashtu, Profeti s.a.v.s. ka thënë: *“Sa e sa njerëz agjërojnë, por nga agjërimi i tyre nuk përfitojnë asgjë tjetër përveç urisë (dhe etjes). Sa e sa njerëz falin namaz gjatë natës, por nga namazi i tyre nuk përfitojnë asgjë tjetër përveç pagjumësisë.”* (Ibn Maxhe, Sijam, 21)

Ata që nuk arrijnë të jenë të ndershëm dhe të pajisur me moral të mirë në qëndrimet, sjelljet, karakterin dhe fjalët e tyre, por bien në vorbullën e hiles, gënjeshtres, mashtrimit dhe falsifikimit, mund të cilësohen si njerëz që nuk e kanë kuptuar thelbin e besimit dhe urtësinë e adhurimeve.

Falsifikimi mund të përkufizohet si kryerja e veprimeve mashtruese, paraqitja e gjërave të sajara si të vërteta, trillimi, përdorimi i hileve, mashtrimi, gënjimi dhe thënia e të pavërtetave.

Përdorimi i falsifikimit dhe ushtrimi i mashtrimit, në kuptimin e përdorimit të hileve dhe përpjekjes për ta mashtruar gjoja Allahun e Madhëruar dhe njerëzit, shprehen në Kur'anin famëlartë me termin "*hida*" (en-Nisa', 4:142-143), ndërsa në hadithet profetike përshekruhen me termin "*gishsh*", që nënkupton mashtrimin dhe pandersshmërinë (shih: Ebu Davudi, Buju', 52).

Është një e vërtetë e qartë se feja islame, e cila mbështetet në parimet e moralit të mirë, nuk mund të pajtohet në asnjë mënyrë me falsifikimin dhe as ta tolerojë mashtrimin.

Falsifikimi në besim

Themeli i *imanit*, apo thënë ndryshe i besimit, mbështetet në një pranim dhe pohim të sinqertë e të shëndoshë. Kjo sepse e vërteta dhe thelbi i besimit qëndrojnë në pohimin me zemër. Pohimi i zemrës është elementi themelor dhe i pandryshueshëm i besimit. Që besimi të ketë vlerë të vërtetë, nuk mjafton vetëm shprehja me fjalë, por është i domosdoshëm edhe pranimi dhe pohimi i sinqertë me zemër. Të biesh në gjendjen e shtirjes si besimtar, ndërkohë që në zemër nuk beson në parimet themelore të besimit, përbën falsifikim në besim.

Në terminologjinë fetare, personi që nuk beson sinqerisht me zemër, por e fsheh mosbesimin e tij dhe me gjuhë deklaron se beson në Allahun, në Profetin dhe në parimet e tjera të besimit që ai ka shpallur, duke u paraqitur kështu si besimtar, quhet *munafik* (hipokrit). Ndërsa kjo sjellje e tij quhet *nifak* (hipokrizi). *Munafiku* është ai që paraqitet ndryshe nga ç'është në të vërtetë, një person që, ndonëse nuk beson, shtiret si besimtar.

Hipokrizia në besim është një gjendje e sëmurë shpirtërore, në të cilën falsifikimi i besimit shfaqet në formën e tij më të qartë. Tipari më dallues i njerëzve që ndodhen në këtë gjendje është dyfityrësia.

Hipokritët, megjithëse nuk besojnë me zemër, deklarojnë me gjuhë se janë besimtarë, me qëllim që të sigurojnë përfitime të caktuara të kësaj bote. Mirëpo, në të vërtetë, ata janë gënjeshtarë (el-Munafikun, 63:1-2). Besimi i njerëzve të tillë nuk shkon përtej një besimi të shtirur, që shërben vetëm për t'u dukur si besimtarë në sytë e të tjerëve. Hipokritët (*munafikët*) luhaten vazhdimisht ndërmjet besimit dhe mosbesimit dhe veprojnë me shtirje e hipokrizi. Mashtrimi dhe falsifikimi janë ndër tiparet e tyre më dalluese. Me sjelljet e tyre, ata përpiqen gjoja ta mashtrojnë Allahun e Madhëruar (en-Nisa, 4:142-143; el-Bekara, 2:9) dhe besimtarët (el-Bekara, 2:9; el-Enfal, 8:62). Ata u shkaktojnë vazhdimisht dëm individëve dhe shoqërisë (el-Munafikun, 63:3-6), i kryejnë adhurimet me shtirje dhe për t'u dukur para të tjerëve (en-Nisa, 4:142), si dhe zhvillojnë veprimtari të fshehta që lidhen me mëkatën, armiqësinë dhe kundërshtimin ndaj Profetit Muhammed s.a.v.s. (el-Muxhadele, 58:8; en-Nisa', 4:108).

Kur'ani famëlartë bën të ditur se vendi ku do të përfundojnë në botën tjetër ata që shtiren në besim do të jetë shtresa më e ulët e Xhehenemit (en-Nisa', 4:145). Ata që deklarojnë se besojnë, ndërkohë që në zemrat e tyre e mohojnë besimin, dhe në këtë mënyrë i mashtrojnë njerëzit duke u shtirur si besimtarë, në Kur'an përshkruhen si të shurdhër, memecë dhe të verbër (el-Bekare, 2:18).

Njerëzit që shtiren në besim nuk janë të vetëdijshtë se ata, në të vërtetë, po e mashtrojnë vetveten. Këta njerëz, të cilët shfaqin dyfityrësi dhe paraqiten me dy personalitete të ndryshme njëkohësisht, ndodhen në një gjendje që nuk pajtohet me dinjitetin njerëzor. Kur'ani famëlartë i përshkruan ata në këtë mënyrë:

"Kur takohen me ata që besojnë, thonë: 'Ne besojmë!' Por, kur mbeten vetëm me djajtë e tyre (shokët e tyre hipokritë), thonë: 'Ne jemi, pa dyshim, me ju. Ne vetëm po tallemi me ata!'" (el-Bekara, 2:14)

Ashtu siç çdo gënjeshtër dhe çdo formë falsifikimi që herët a vonë zbulohet, është e natyrshme që edhe shtirja si besimtar të dalë përfundimisht në shesh. Kur kjo shtirje vihet në praktikë, bëhen të dukshme mungesa e sinqeritetit dhe e çiltërsisë së brendshme. Shqetësimi dhe gjendja e rëndë shpirtërore që u shkakton kjo dyfityrësi përshkruhen në Kur'anin famëlartë në këtë mënyrë:

"Ata luhaten ndërmjet besimit dhe mosbesimit, duke mos u përkitur as këtyre (besimtarëve), as atyre (jobesimtarëve)." (en-Nisa', 4:143)

"Kur i sheh ata, pamja e tyre të pëlqen, e nëse flasin, ua dëgjon fjalët. Por ata janë si trungje të mbështetura. Çdo zë të fuqishëm e mendojnë se është kundër tyre." (el-Munafikun, 63:4)

Profeti ynë i dashur s.a.v.s. i ka përshkruar njerëzit që shtiren në besim me këto fjalë:

"Shenjat e hipokritit janë tri: kur flet, gënjen; kur premt, nuk e mban premtimin; dhe kur i besohet diçka në amanet, e tradhton atë." (Buhariu, Shehadet, 28; Muslimi, Iman, 107-108)

Në një transmetim tjetër, këtyre tri cilësive u shtohet edhe një e katërt: *"Kur hyn në grindje apo mosmarrëveshje, i tejkalon kufijtë e drejtësisë dhe vepron padrejtësisht."* (Buhariu, Iman, 24; Medhalim, 17)

Ndërsa turpi, modestia dhe të folurit me masë konsiderohen shenja të besimit, përdorimi i fjalëve të pahijshme dhe të folurit e tepërt e të panevojshëm cilësohen si shenja të hipokrizisë (*nifakut*) (Ahmed ibn Hanbeli, *el-Musned*, V, 269; Tirmidhiu, Birr, 80).

Shtirja si besimtar nuk është një dukuri që i përket vetëm një periudhe të caktuar historike, por është një fenomen që mund të shfaqet në çdo kohë. Porosia për t'u larguar nga cilësitë e hipokrizisë, të përmendura në hadithet fisnike, u drejtohet të gjithë besimtarëve. Prandaj, edhe besimtarët duhet të ruhen nga shenja të tilla të hipokrizisë, të cilat bien ndesh me besimin e tyre, si dhe të qëndrojnë larg qëndrimeve dhe sjelljeve të atyre që shtiren në besim.

Falsifikimi në fjalë

Njeriu, i cili është krijuar në formën më të përsosur, duhet të jetë i drejtë dhe i sinqertë si në thelbin e qenies së tij, ashtu edhe në fjalët që i thotë. Allahu i Madhëruar, në Kur'anin famëlartë, jep disa porosi dhe paralajmërime lidhur me domosdoshmërinë e të folurit të drejtë dhe të shmangies së gënjeshtërisë:

“O besimtarë! Frikësojuni Allahut dhe thoni fjalë të drejta!” (el-Ahzab, 33:70), *“Kur të flisni, thuajeni të vërtetën, edhe nëse është në dëm të të afërmeve tuaj.”* (el-En'am, 6:152), *“Largohuni nga fjalët e rreme!”* (el-Haxh, 22:30), *“O besimtarë! Bëhuni dëshmitarë të drejtë!”* (el-Maide, 5:8), *“Mos e fshihni dëshminë!”* (el-Bekara, 2:283)

Edhe Profeti Muhammed s.a.v.s., lidhur me këtë çështje, e ka dhënë këtë këshillë: *“Kush beson në Allahun dhe në Ditën e Fundit, le të flasë fjalë të mira e të dobishme ose le të heshtë!”* (Muslimi, Iman, 75; I, 68)

Largimi i njerëzve nga parimet e ndershmerisë dhe të së vërtetës në fjalët dhe bisedat e tyre i çon ata drejt falsifikimit në fjalë. Përdorimi i gënjeshtërisë në të folur, dhënia e deklaratave që bien ndesh me të vërtetën, shqiptimi i fjalëve të pabaza dhe të sajua, fshehja e së vërtetës, krijimi dhe përhapja me shkrim e lajmeve të rreme, si dhe dhënia e dëshmimeve të rreme, janë qëndrime dhe sjellje që bien ndesh me parimin e drejtësisë dhe të ndershmerisë, të cilat duhet ta karakterizojnë njeriun si në thelbin e qenies së tij, ashtu edhe në fjalët që thotë. Përdorimi i këtyre mënyrave përbën një tjetër formë të falsifikimit. Ata që e përdorin mashtrimin dhe falsifikimin në fjalët dhe bisedat e tyre, në të vërtetë, i gënjejnë dhe i mashtrojnë njerëzit. Pa dyshim, kjo është një dukuri e padëshirueshme, e cila e lëkund besimin ndërmjet njerëzve, e cenon paqen shoqërore, shkakton probleme dhe shqetësime të ndryshme, si dhe bie ndesh me parimet e moralit të mirë.

Falsifikimi në marrëveshje dhe kontrata

Nga njerëzit pritet që t'u përmbahen marrëveshjeve dhe kontratave që lidhin ndërmjet tyre. Mosrespektimi i fjalës së dhënë, mospërmbushja e marrëveshjeve dhe moszbatimi i kushteve të kontratave përbëjnë një tjetër formë të falsifikimit. Qëndrimet dhe veprimet e tilla ndikojnë negativisht në qetësinë dhe besimin ndërmjet njerëzve, prandaj janë ndër sjelljet që feja nuk i miraton. Këto sjellje, të cilat mbartin në vetvete elemente të mashtrimit dhe falsifikimit, ndalohen në Kur'anin famëlartë përmes ajeteve të mëposhtme:

“O besimtarë! Përmbushni marrëveshjet (kontratat) që i keni lidhur!” (el-Maide, 5:1)

“Përmbusheni premtimin, sepse për premtimin do të jepet përgjegjësi.” (el-Isra', 17:34)

Nëpërmjet këtyre ajeteve urdhërohet respektimi dhe përmbushja e marrëveshjeve, kontratave dhe premtimeve të dhëna.

Edhe Muhammedi s.a.v.s. e ka theksuar shumë qartë respektimin e të gjitha kushteve të kontrave që i nënshkruan dhe me të cilat pajtohet muslimani. Ai thotë: *"Muslimanët duhet t'i rerspektojnë kushtet e (kontratave të) tyre."* (Tirmidhiu)

Falsifikimi i dokumenteve

Kur njeriu i lë mënjanë vlerat morale dhe vepron vetëm për interesa personale, duke i konsideruar të gjitha mjetet të lejueshme për arritjen e qëllimit të tij, ai mund të përfshihet në sjellje dhe veprime tejet negative. Kështu, në ditët e sotme vërehen raste të falsifikimit të shkresave zyrtare, diplomave, dëftesave të borxhit, certifikatave të gjendjes civile, pasaportave, letërnjoftimeve dhe dokumenteve të tjera të ngjashme. Kjo dukuri njihet si falsifikim i dokumenteve. Po kështu, shtypja e parave të falsifikuara, e njohur edhe si falsifikim i monedhës, botimi dhe shitja në mënyrë pirate e librave, kasetave, CD-ve, DVD-ve dhe VCD-ve, përdorimi i paautorizuar i emrave dhe i të drejtave që u përkasin të tjerëve, si dhe falsifikimi i markave tregtare, vulave, stampave, vizave, kartave të gjelbra, emrave, çeqeve, kartelave shëndetësore, nënshkrimeve, faturave, kuponëve, raporteve, policave të sigurimit, biletave të autobusit dhe biletave të tjera, targave të automjeteve, recetave mjekësore, pikturave dhe plehrave kimike, nuk janë gjë tjetër veçse forma të mashtrimit dhe falsifikimit. Në të njëjtën kategori përfshihen edhe krijimi i zyrrave të rreme për arkëtimin e pagesave, themelimi i shoqatave fiktive, organizimi i fushatave të rreme për mbledhjen e ndihmave humanitare në emër të personave në nevojë, si dhe kopjimi i kartave të kreditit që u përkasin personave të tjerë dhe përdorimi i tyre sikur të ishin të vetat.

Këto forma të falsifikimit jo vetëm që mund të përbëjnë vepra penale më vete, por mund të krijojnë edhe terren për kryerjen e veprave të tjera penale. Të gjitha këto veprime përmbajnë në vetvete si deklarime të rreme, ashtu edhe përfitime të padrejta dhe të ndaluara (haram). Natyrisht, është e pamundshme që feja t'i miratojë veprimet e këtilla. Nga ana tjetër, është e qartë se këto sjellje të pahijshme përbëjnë veprime të padrejta dhe të ndaluara, të cilat e cenojnë rendin dhe qetësinë publike.

Mashtrimi dhe falsifikimi në prodhim, tregti, produkte dhe shitblerje

Personat që ushtrojnë një profesion, merren me tregti apo veprimtari prodhuese në fusha të ndryshme, duhet të jenë të aftë dhe kompetentë në fushën e tyre, si dhe ta kryejnë punën me përpikëri dhe përgjegjësi. Në përputhje me parimin e besimit të amanetit atij që është i denjë për të, individët dhe institucionet që merren me prodhimin e mallrave në sektorë të ndryshëm të shoqërisë duhet të ofrojnë produkte të sigurta, cilësore dhe të shëndetshme. Është një e vërtetë e njohur rëndësia që ka pasur në historinë e shoqërisë

muslimane kultura e *Ahilikut**, e cila mund të përmblihdhet në filozofinë e kryerjes së punës me ndershmëri, përkushtim dhe përgjegjësi, si dhe të prodhimit të mallrave të qëndrueshme e cilësore. Mirëpo, dobësimi i kësaj kulture në ditët e sotme, së bashku me zbehjen e ndjeshmërisë shpirtërore, pakësimin e respektit ndaj dinjitetit njerëzor dhe të drejtave të të tjerëve, si dhe vështirësitë ekonomike, kanë bërë që falsifikimi të shfaqet si një problem në disa lloje produktesh dhe sektorë të prodhimit.

Në shoqëri është shfaqur një rrezik shqetësues: rastet e falsifikimit kanë filluar të shihen si dukuri të zakonshme dhe njerëzit po mësohen me praninë e tyre, sikur të ishin diçka normale. Veçanërisht kohët e fundit, kur këtyre faktorëve u janë shtuar edhe dëshira për t'u pasuruar shpejt dhe lakmia e tepruar për fitime të mëdha, është përhapur dukuria e prodhimit dhe e tregtimit të produkteve të falsifikuara për konsum, sidomos e produkteve ushqimore që përdoren shpesh në jetën e përditshme.

Falsifikimi, përveçse e shpërfill respektin ndaj punës dhe prodhimit, si dhe vlerat morale, po shndërrohet në një dukuri që e kërcënon drejtpërdrejt jetën e njeriut. Falsifikimi i produkteve ushqimore, të cilat kanë rëndësi jetike për shëndetin e njeriut, madje edhe i barnave që përdoren për qëllime mjekimi, ka marrë përmasa shqetësuese dhe të frikshme.

Si pasojë e konsumimit të produkteve ushqimore dhe e barnave të falsifikuara, shfaqen sëmundje të ndryshme, madje edhe raste helmimi. Zëvendësimi i produkteve origjinale me produkte imituese, si dhe përdorimi i aromave dhe përbërësve të ndryshëm për t'i paraqitur produktet e falsifikuara si të vërteta dhe për t'i shitur ato në treg, përbëjnë veprime mashtruese që synojnë gënjimën e konsumatorëve. Është jashtëzakonisht e rëndësishme që gjatë prodhimit të ushqimeve, barnave dhe mallrave të tjera të konsumit të respektohen kushtet dhe standardet e nevojshme, si dhe të sigurohet që prodhimi, ruajtja dhe tregtimi i tyre të bëhen në përputhje me kërkesat për mbrojtjen e shëndetit të njeriut. Pa dyshim, kontrolli dhe mbikëqyrja e të gjitha këtyre proceseve në çdo fazë kanë një rëndësi të veçantë. Megjithatë, kontrolli më i rëndësishëm duhet të burojë nga ndërgjegjja e vetë individëve dhe e institucioneve, me anë të vetëkontrollit dhe ndjenjës së përgjegjësisë morale.

Në ditët e sotme, njerëzit janë përfshirë në një garë të ashpër për të zotëruar sa më shumë të mira materiale, për të konsumuar më tepër, për të shijuar më shumë kënaqësi dhe argëtim, si dhe për të arritur një nivel gjithnjë e më të lartë mirëqenieje. Nëse kjo garë dhe lakmi e tepruar për fitim nuk mbahen nën kontroll, ato mund t'i shtyjnë njerëzit drejt rrugëve të gabuara dhe të padrejta të përfitimit. Në këtë kontekst, vërehet se e vërteta dhe parimi i ndershmërisë po shpërfillen, duke ia lënë vendin falsifikimit. Falsifikimi, i cili shfaqet si pasojë e lënies së vlerave morale në plan të dytë, është një formë sjelljeje që bie në kundërshtim të plotë me besimin islam, thelbi i të cilit mbështetet në të vërtetën dhe në ndershmërinë në fjalë e në vepra.

* Organizata e *Ahilikut* është një shoqatë e hershme dhe e konsoliduar e ndihmës së ndërsjellë dhe e organizimit profesional, e themeluar në shekullin XIII në Anadoll nga Ahi Evrani. Ajo kishte për qëllim edukimin dhe formimin e tregtarëve dhe zejtarëve mbi bazën e parimeve dhe rregullave fetare, morale, ekonomike dhe shoqërore.

Kur'ani famëlartë kërkon që në marrëdhëniet ndërmjet njerëzve të mbizotërojnë parimet e drejtësisë dhe të ndershmërisë. Ai thekson se edhe në marrëdhëniet tregtare, me të cilat njerëzit përballen vazhdimisht, pëlqimi dhe pajtimi i ndërsjellë, i dhënë me vullnet të lirë, përbëjnë një kusht themelor (en-Nisa', 4:29).

Kërkimi dhe sigurimi i të ardhurave nëpërmjet rrugëve të lejuara (*hallall*) dhe të ligjshme është një detyrim themelor fetar. Për këtë arsye, në lidhjen e marrëveshjeve dhe kontratave kërkohet respektimi i parimit të pëlqimit të ndërsjellë dhe të vullnetit të lirë të palëve. Ashtu siç është parim themelor që njerëzit ta pranojnë besimin (*imanin*) me vullnetin e tyre të lirë, po ashtu është thelbësore që edhe në shitblerje dhe në marrëdhëniet e tjera ndërmjet tyre të veprojnë mbi bazën e vullnetit të lirë. Çdo formë detyrimi, hileje, mashtrimi, gënjimi dhe, në përgjithësi, çdo lloj falsifikimi apo veprimi mashtrues që synon ta pengojë ushtrimin e vullnetit të lirë është e papranueshme. Kjo sepse veprimet e tilla e pengojnë shprehjen e pëlqimit të sinqertë dhe ushtrimin e lirë të vullnetit të individit, duke e cenuar njëkohësisht edhe dinjitetin njerëzor.

Shitblerja dhe tregtia janë të domosdoshme për vazhdimësinë e jetës njerëzore dhe përbëjnë një nevojë themelore. Është e domosdoshme që marrëdhëniet tregtare dhe veprimet e shitblerjes ndërmjet njerëzve të mos zhvillohen nëpërmjet rrugëve të padrejta dhe të palejueshme, por të realizohen në mënyrë të ligjshme, të drejtë dhe të nderhme, larg çdo forme mashtrimi dhe brenda kufijve të fitimit të lejuar (*hallall*).

Allahu i Madhëruar e ka lejuar shitblerjen. Ndërsa feja islame ua ka ndaluar pasuesve të saj sigurimin e fitimeve dhe përfitimeve nëpërmjet rrugëve të palejueshme, përdorimin e mashtrimit, hiles dhe mjeteve të tjera të ngjashme, si dhe përvetësimin e padrejtë të pasurisë së njëri-tjetrit.

Fitimet dhe përfitimet e siguruar nëpërmjet mashtrimit, falsifikimit dhe rrugëve të ndaluara (*haram*) përbëjnë shkelje të të drejtave të të tjerëve. Nuk ka dyshim se çdo shkelje e të drejtave është një formë e qartë e padrejtësisë dhe e shtypjes (zullumit). Allahu i Madhëruar nuk e do padrejtësinë dhe as ata që veprojnë padrejtësisht. Për më tepër, Ai urdhëron që të mos bëhemi prej atyre që u bëjnë padrejtësi të tjerëve. Fitimet e siguruar nëpërmjet rrugëve të padrejta dhe të paligjshme, si dhe çdo formë falsifikimi, sjellin njëkohësisht cenimin e të drejtave të individit dhe të shoqërisë. Veprimet që përbëjnë padrejtësi ndaj njeriut dhe shoqërisë, si dhe mungesë respekti ndaj Krijuesit të Madhëruar, çojnë para së gjithash në humbjen e qetësisë dhe të besimit në shoqëri (el-Bekara, 2:188).

Profeti Muhammed s.a.v.s. ka bërë të ditur se tregtarët e ndershëm dhe të besueshëm në marrëdhëniet e tyre tregtare do të ringjallen së bashku me dëshmorët (*shehidët*) (Darimiu, Buju', 8; Tirmidhiu, Buju', 4; Ibn Maxhe, Tixharat, 1). Nga ana tjetër, Profeti s.a.v.s. ka paralajmëruar se ai që e përdor hilen dhe mashtrimin do të jetë në zjarr (Buhariu, Buju', 60). Një sahabiu, i cili iu ankua se mashtrohej gjatë shitblerjes, Profeti s.a.v.s. i tha: "Kur të bësh shitblerje, thuaj: 'Nuk ka mashtrim!'" (Buhariu, Buju', 48; Istikrad, 19; Hijel, 7; Muslimi, Buju', 48). Gjithashtu, Profeti s.a.v.s. ka sqaruar se nuk është e lejuar (*hallall*) të shitet një mall me të meta duke ia fshehur blerësit mangësitë e tij. Ai ka paralajmëruar se personi që vepron në këtë mënyrë mbetet nën zemërimin e

Allahut të Madhëruar dhe nën mallkimin e engjëjve (Ibn Maxhe, Tixharat, 45). Po ashtu, ai ka theksuar se një sjellje e tillë e zhduk *bereqetin* (bekimin) e fitimit (Buhariu, Buju', 1, 19, 23, 44, 46; Muslimi, Buju', 47). Të gjitha këto hadithe fisnike tregojnë qartë se mashtrimi i njerëzve dhe falsifikimi janë veprime të ndaluara (*haram*), të këqija dhe të papranueshme nga pikëpamja e moralit islam.

Ruajtja e pëlqimit të ndërsjellë, siguri i transparencës, ndershmërisë dhe besimit në marrëdhëniet e shitblerjes dhe të tregtisë përbëjnë një domosdoshmëri themelore dhe janë ndër parimet të cilave feja u kushton rëndësi të veçantë. Sipas hadithit të njohur si "*hadithi i musarratit*", në të cilin Profeti Muhammed s.a.v.s. e ka ndaluar mbajtjen e qumështit të grumbulluar në gjinjte e deveve, deleve apo dhive që nxirren në shitje, personi që e blen një kafshë të tillë e ka të drejtën e zgjedhjes: ta mbajë kafshën, duke e konsideruar të vlefshme shitblerjen, ose ta kthejë atë te shitësi. Në rast se vendos ta kthejë kafshën, blerësi duhet të japë edhe një masë hurmash si kompensim për qumështin që e ka mjetë (Buhariu, Buju', 64; Muslimi, Buju', 11; Ebu Davudi, Buju', 46). Ekzistojnë gjithashtu transmetime në të cilat Profeti s.a.v.s. e ka cilësuar si hile dhe mashtrim mbajtjen e qumështit të grumbulluar në gjinjte e kafshës me qëllim që ajo të shitet duke krijuar përshtypjen se jep më shumë qumësht sesa në të vërtetë (Ahmed ibn Hanbeli, *el-Musned*, I, 433; Ibn Maxhe, Tixharat, 43).

Për këtë arsye, çështja e grumbullimit të qumështit në gjinjte e një kafshe të nxjerrë në shitje, e trajtuar në këtë hadith, është shqyrtuar në literaturën e jurisprudencës islame (*fikhut*) si një rast konkret i mashtrimit, së bashku me mënyrën e zgjidhjes së tij. Në këtë kuadër vlerësohen edhe forma të tjera të ngjashme mashtrimi, si për shembull: ngjyrosja e një rrobe të vjetër për ta paraqitur si të re, apo ndërprerja për njëfarë kohe e rrjedhës së ujit që shkon drejt mullirit, grumbullimi i tij dhe më pas lëshimi i menjëhershëm, me qëllim që të krijohet përshtypja se sasia e ujit që e furnizon mullirin është më e madhe sesa në të vërtetë. Fakti që Profeti s.a.v.s. ka urdhëruar dhënien e një mase hurmash si kompensim për qumështin e mjetë lidhet me rrethanat e asaj kohe, kur hurmat ishin një produkt i përhapur dhe lehtësisht i sigurueshëm. Gjithashtu, ka të ngjarë që vlera e asaj sasive hurmash të ishte e përafërt me vlerën e qumështit të përfituar.

Parandalimi i dëmeve të pamerituara, si dhe siguri i transparencës dhe i ndershmërisë, kanë gjithashtu një rëndësi të veçantë. Ndalimi në Islam i shitblerjeve dhe i ankandëve mashtruese, si dhe i praktikave të tilla si blerja e një malli me çmim të ulët ose shitja e tij me çmim të lartë duke e shfrytëzuar paditurinë apo besimin e palës tjetër, është rrjedhojë e këtij parimi (Saffet Köse, "Hile", DIA, XVIII, 28-29).

Mashtrimi dhe falsifikimi i produkteve të ndryshme ushqimore dhe i pijeve që njerëzit janë të detyruar t'i konsumojnë për ta siguruar jetesën, si dhe i barnave që të sëmurët duhet t'i përdorin për mjekim, përbëjnë një rrezik të drejtpërdrejtë për jetën e njeriut. Po kështu, ndryshimi i datës së skadencës në produktet e prishura ose të cilave u ka kaluar afati i përdorimit dhe hedhja e tyre sërish në treg nuk është gjë tjetër veçse lojë e drejtpërdrejtë me jetën e njerëzve.

Produktet ushqimore dhe barnat e prishura, të falsifikuara ose me afat përdorimi të skaduar mund të shkaktojnë te njerëzit sëmundje të ndryshme, të përkohshme ose të

përhershme. Në disa raste, pasojat e përdorimit të tyre mund të jenë aq të rënda, sa të çojnë edhe në humbjen e jetës. Për këtë arsye, ndërgjegjësimi i individëve dhe i shoqërisë për rreziqet e falsifikimit në këta sektorë ka një rëndësi të veçantë.

Shfrytëzimi i mirëbesimit ose i paditurisë së njerëzve për t'i mashtruar ata dhe për të kryer veprime të pandershme është një sjellje që nuk mund të pajtohet në asnjë mënyrë me moralin islam. Në Kur'anin famëlartë, përmes ajeteve të mëposhtme, urdhërohet që në tregtimin e produkteve të shmanget çdo formë hileje dhe falsifikimi: *"Peshoni me drejtësi dhe mos pakësoni në peshore!"* (er-Rrahman, 55:9), *"Kur të matni, matni me saktësi dhe peshoni me peshore të drejtë!"* (el-Isra', 17:35), *"O besimtarë! Mos e përvetësoni pasurinë e njëri-tjetrit në mënyra të padrejta!"* (en-Nisa', 4:29), *"Bëni mirësi dhe kryejini punët tuaja në mënyrën më të mirë!"* (el-Bekara, 2:195), *"Vërtet, Allahu e urdhëron drejtësinë dhe kryerjen e veprave të mira..."* (en-Nahl, 16:90)

Kryerja e mashtrimeve dhe e falsifikimeve gjatë prodhimit dhe tregtimit të produkteve nuk përbën vetëm shkelje të ligjeve, por edhe kundërshtim të urdhrave fetarë dhe kryerje të një mëkati të madh.

Si shembuj të hiles dhe falsifikimit të produkteve mund të përmenden: prodhimi i mallrave jocilësore, të prishura dhe të dëmshme, si dhe shitja e tyre; përdorimi i mashtrimit gjatë punës, ushtrimit të profesionit, kryerjes së detyrave dhe veprimtarive artizanale; përzierja e qumështit me ujë dhe shitja e tij; tregtimi i mjaltit të falsifikuar; hedhja në treg e mishit të kafshëve të sëmura, të prishura apo edhe të ngordhura; prodhimi dhe tregtimi i suxhikut dhe sallameve të falsifikuara; matja dhe peshimi i pasaktë ose me mangësi; sigurimi i fitimeve të padrejta përmes faturave fiktive; përdorimi i sasive më të vogla të materialeve sesa kërkohet, duke përvetësuar në mënyrë të pandershme një pjesë të tyre gjatë procesit të prodhimit; si dhe kryerja e veprimeve fiktive të eksportit dhe importit. Këtyre shembujve mund t'u shtohen edhe shumë forma të tjera të mashtrimit dhe falsifikimit. Prandaj, është e domosdoshme të qëndrohet larg prodhimit dhe tregtimit të mallrave të falsifikuara, mashtrimit të njerëzve nëpërmjet praktikave të tilla, si dhe cenimit të të drejtave të të tjerëve.

Personat dhe institucionet që merren me shitblerje nuk duhet të largohen nga parimet e së vërtetës dhe të ndershmërisë, si dhe nuk duhet t'i vënë njerëzit në gjendje të pafavorshme apo t'u shkaktojnë dëme. Profeti Muhammed s.a.v.s. i ka paralajmëruar njerëzit kundër mashtrimit dhe falsifikimit në këtë fushë me anë të hadithit të mëposhtëm:

Një ditë, kur Profeti s.a.v.s. doli për ta kontrolluar tregun e Medinës, kaloi pranë një tregtari që shiste grurë dhe e pyeti se si e shiste atë. Tregtari ia shpjegoi mënyrën e shitjes. Atëherë, Profeti s.a.v.s. e futi dorën brenda grumbullit të grurit dhe vuri re se pjesa e brendshme ishte e lagur. Kur e pyeti tregtarin për këtë, ai iu përgjigj se gruri ishte lagur nga shiu. Pas kësaj, Profeti s.a.v.s. e qortoi tregtarin duke i thënë: *"A nuk duhej ta kishe vendosur pjesën e lagur sipër, që njerëzit ta shihnin?"* Më pas, ai shqiptoi fjalët: *"Kush na mashtron, nuk është prej nesh."* (Muslimi, Iman, 164; Ebu Davudi, Buju', 52; Ahmedi, Musned, II, 50, 242, 466; IV, 45; Ibn Maxhe, Tixharat, 36).

Në kulturën turko-islame, ku tradita e *Ahilikut* kishte një ndikim të rëndësishëm në tregti dhe në marrëdhëniet e shitblerjes, këshilla që një Ahi Baba (udhëheqës dhe mjeshtër i kësaj tradite) i jepte një të riu që ngrihej në gradën e mjeshtrit përmbante porosi domethënëse për t'u larguar nga fitimet e siguruar nëpërmjet mashtimit të njerëzve dhe rrugëve të ndaluara e të padrejta:

"Mos shiko atë që është haram, mos ha haram dhe mos pi haram. Ji i drejtë, i durueshëm dhe i qëndrueshëm. Mos gënje, mos fillo të flasësh përpara më të mëdhenjve, mos mashtro askënd. Ji i kënaqur me atë që e ke dhe mos u bëj lakmitar pas pasurisë së kësaj bote. Mos mat gabimisht dhe mos pesho më pak sesa duhet. Mëso të falësh kur je i fuqishëm dhe në pozitë më të lartë, mëso të sillesh me butësi kur je i zemëruar dhe mëso të jesh aq bujar, sa t'u japësh të tjerëve edhe kur vetë je në nevojë." (Mithat Gürata, *Unutulan Adetlerimiz ve Localar*, Ankara, 1973, f. 81).

Edhe në ditët tona, tradita e Ahilikut përcjell mesazhe dhe mësimë të vlefshme për prodhimin e produkteve të shëndetshme dhe cilësore, ruajtjen e ndershmërisë në marrëdhëniet e shitblerjes, si dhe zhvillimin e një tregtie të drejtë dhe të ndershme.

Falsifikimi në sjellje

Në fenë islame, ndershmëria, sinqeriteti dhe çiltërsia janë parime themelore të sjelljes njerëzore. Të paraqitesh si mik i vërtetë, ndërsa pas shpine ta përgojosh dikë dhe të veprosh kundër tij, është një nga format e sjelljes së shtirur dhe të pandershme që feja nuk e miraton. Muslimani duhet të jetë *"ai person nga dora dhe gjuha e të cilit muslimanët e tjerë nuk pësojnë dëm"* (Ahmed ibn Hanbeli, *el-Musned*, IV, 385). Njëri prej sahabëve, Abdullah es-Sekafiu r.a., e pyeti Profetin Muhammed s.a.v.s.: "O i Dërguari i Allahut! Më thuaj diçka për Islamin, në mënyrë që pas teje të mos kem nevojë të pyes askënd tjetër për këtë!" Profeti s.a.v.s. iu përgjigj: *"Thuaj: 'Unë besoj në Allahun', pastaj qëndro i palëkundur në rrugën e drejtë!"* (Muslimi, Iman, 62).

Allahu i Madhëruar, në Kur'anin famëlartë, lidhur me domosdoshmërinë e qëndrimit në rrugën e drejtë dhe të ndershmërisë në sjellje, urdhëron:

"Pa dyshim, atyre që thonë: 'Zoti ynë është Allahu', e pastaj qëndrojnë të palëkundur në rrugën e drejtë, u zbresin engjëjt duke u thënë: 'Mos kini frikë dhe mos u pikëlloni, por gëzohuni për Xhenetin që ju është premtuar! Ne jemi miqtë dhe mbrojtësit tuaj në jetën e kësaj bote dhe në jetën e botës tjetër. Atje do të keni gjithçka që dëshirojnë shpirtat tuaj dhe gjithçka që kërkon. Kjo është një mikpritje nga Allahu, Falësi i Madh dhe Mëshirëploti.'" (Fussilet, 41:30–32).

Allahu i Madhëruar, kudo që të ndodhen njerëzit, di, sheh dhe regjistron gjithçka që ata bëjnë, qoftë haptazi apo fshehurazi (el-Xhathiye, 45:29; Ja-Sin, 36:12; Kaf, 50:17–18; ez-Zuhruf, 43:80). Asgjë nuk mund t'i fshihet Atij (Alu Imran, 3:6). Në librin e veprave të tij, njeriu do t'i gjejë të shkruara të gjitha fjalët dhe veprat e veta, qofshin të mira apo të këqija, të vogla apo të mëdha, si dhe të gjitha mëkatet dhe veprat e mira që i ka kryer (el-Kehf,

18:49). Çdo vepër që njeriu e ka bërë në këtë botë, qoftë edhe sa pesha e një kokorre sinapi, do t'i dalë përpara (Lukman, 31:16). Njeriu do të merret në përgjegjësi për gjithçka që ka vepruar. Ai do të shpërblehet për veprat e tij të mira, ndërsa për veprat e këqija do ta marrë dënimin përkatës, nëse nuk është penduar ose nuk ka përfituar nga falja dhe mëshira hyjnore (el-Xhathije, 45:30-31).

Në Islam, njerëzit nxiten të ndërtojnë marrëdhënie të shëndosha me njëri-tjetrin dhe të sillen mbi bazën e afërsisë, dashamirësisë, dashurisë dhe respektit të ndërsjellë. Besimtarët duhet ta duan njëri-tjetrin për hir të Allahut të Madhërishëm dhe marrëdhëniet e tyre nuk duhet të mbështeten në interesa apo përfitime personale. Në këtë kuadër, besimtarët që kujdesen për gjendjen e njëri-tjetrit për hir të Allahut të Madhërishëm, që i ndajnë shqetësimet dhe gëzimet e përbashkëta, ndërtojnë miqësi të singerta dhe të qëndrueshme.

Në marrëdhëniet njerëzore nuk ka vend për dyfytyrësi, shtirje, falsitet apo buzëqeshje të detyruara. Muslimanët duhet të përpiqen të afrohen gjithnjë e më shumë me njëri-tjetrin, ta forcojnë solidaritetin, ndihmën e ndërsjellë dhe ndjenjën e vëllazërisë.

Mirëpo, në ditët tona po përballemi me një realitet ku këto virtyte të bukura po dobësohen dita-ditës, sinqeriteti po pakësohet, njerëzit po e kanë gjithnjë e më të vështirë ta durojnë njëri-tjetrin dhe interesat personale po mbizotërojnë në marrëdhëniet shoqërore. Si pasojë, po shtohen marrëdhëniet që mund t'i cilësojmë si miqësi të shtirura dhe të rreme, të cilave u mungojnë sinqeriteti, dashamirësia dhe lidhja e vërtetë njerëzore.

Falsifikimi dhe mashtrimi në jetën e kësaj bote shfaqen edhe në forma të ndryshme. Si shembuj mund të përmenden: tradhtia bashkëshortore, lidhja e martesave fiktive për përfitime të caktuara, divorci zyrtar në gjykatë me qëllim përfitimin e pensionit të babait të ndjerë dhe më pas vazhdimi i jetesës së përbashkët si bashkëshortë, pa e regjistruar përsëri martesën në mënyrë zyrtare, si dhe veprime të tjera të ngjashme. Nga ana tjetër, në shoqëri vërehen edhe forma të përhapura të falsifikimit në fushën e arsimit dhe të profesioneve. Ushtrimi i profesioneve të caktuara falë diplomave të falsifikuara, pa e pasur arsimin dhe përgatitjen e nevojshme dhe pa e fituar ligjërisht këtë të drejtë, paraqitja e rreme si nëpunës shtetëror, drejtor apo drejtues i nivelit të lartë, si dhe sjellje të tjera të ngjashme, janë disa nga format e mashtrimit që hasen në këtë drejtim.

Nuk mund të mohohet se një nga faktorët e rëndësishëm që qëndrojnë në themel të shumë sjelljeve të gabuara dhe veprave penale është mungesa e respektit të sinqertë ndaj Allahut të Madhërishëm dhe mospërfillja e faktit se njeriu do të japë llogari për veprat e tij. Njeriu që i shpërfill virtytet morale dhe që nuk njeh asnjë vlerë shpirtërore përbën një problem të madh jo vetëm për njerëzit që e rrethojnë, por edhe për qetësinë dhe sigurinë e mbarë shoqërisë. Një person i tillë nuk ngurron t'i shkelë parimet morale dhe vlerat njerëzore. Ai mund të kryejë pa hezitim veprime të ndryshme të këqija, duke filluar nga mashtrimi i njerëzve e deri te forma të tjera të padrejtësisë dhe të keqbërjes.

Në jetën e muslimanit që e mbështet sjelljen e tij në mirësi, drejtësi dhe kryerjen e veprave të dobishme në mënyrën më të mirë të mundshme, duke vepruar sipas parimeve të moralit të lartë, nuk ka vend për asnjë formë falsifikimi, mashtrimi, hileje apo sjelljeje të pandershme. Në marrëdhëniet ndërmjet njerëzve, në tregti, prodhim, arsim dhe edukim,

martesë e në fusha të tjera, pra, në të gjitha etapat e jetës, ndershmëria dhe sinqeriteti duhet të jenë kriteret themelore të sjelljes, ndërsa çdo formë shtirjeje dhe falsiteti duhet të shmanget.

Përhapja e sjelljeve të shtirura dhe të rreme e pengon krijimin e një mjedisi të mbështetur në dashuri dhe mirëkuptim, si dhe e dobëson aftësinë e njeriut për të qenë vetvetja dhe për ta ruajtur autenticitetin e tij.

Fakti që shumë njerëz synojnë një mënyrë jetese ku vlerat materiale e zënë vendin kryesor, bën që vlerat shpirtërore, virtytet e bukura dhe ndjenjat e thella njerëzore të shtyhen në plan të dytë. Mjediset ku mungojnë dashuria, respekti dhe sinqeriteti i shtyjnë njerëzit të shfaqin sjellje të ndryshme nga ato që ndiejnë në të vërtetë, ose të qëndrojnë së bashku pa dashje, pa pasur afërsi dhe mirëkuptim të sinqertë. Ndërkohë që bëhen përpjekje për t'i edukuar brezat e rinj që të jenë sa më të zgjuar, sa më të shkathët dhe t'i zgjedhin profesionet që sjellin fitime më të mëdha, po lihet pas dore kultivimi i virtytit të të qenët njeri i mirë, i pajisur me moral të lartë, ndershmëri, sinqeritet dhe çiltërsi. Për këtë arsye, modelet e sjelljeve të shtirura dhe të pandershme mund të depërtojnë edhe në botën e fëmijëve, duke ndikuar në formimin e karakterit dhe të vlerave të tyre. Mirëpo, feja ndalon çdo formë mashtrimi, falsifikimi, sjelljeje të shtirur, paraqitjeje të rreme dhe egoizmi. Përkundrazi, ajo ia mëson njeriut sinqeritetin, çiltërsinë dhe ndershmërinë në të gjitha marrëdhëniet e tij. Muhammedi s.a.v.s. ka thënë: *"Feja është sinqeritet."* (Muslimi)

Falsifikimi në fushën akademike

Paraqitja e punimeve akademike ose e rezultateve shkencore të arritura nga të tjerët si produkt i punës personale, pa i cituar burimet përkatëse, përbën një nga format e falsifikimit në fushën akademike. Respektimi i metodave shkencore është një kërkesë themelore e etikës së punës akademike dhe kërkimore.

Falsifikimi në fushën akademike përfshin ndryshimin e qëllimshëm dhe sistematik të të dhënave shkencore për arritjen e një qëllimi të caktuar, manipulimin e përlllogaritjeve statistikore, si dhe trillimin e rezultateve të kërkimit. Këtu përfshihen edhe praktikrat e njohura si "kërkime laboratorike fiktive" apo "kërkime të sajua në tavolinë", kur një person pretendon se ka kryer hulumtime, megjithëse në të vërtetë nuk i ka realizuar ato. Një formë tjetër e pandershmërisë akademike është plagjiatura, që nënkupton botimin e një punimi ose produkti intelektual pa e përmendur burimin e tij, duke krijuar përshtypjen se është rezultat i punës vetjake.

Kopjimi i qëllimshëm i ideve, zbulimeve, rezultateve kërkimore, librave apo pjesëve të tyre që u përkasin personave të tjerë, pa e cituar burimin, si dhe përkthimi dhe botimi i tyre duke i paraqitur si krijime personale, cilësohen si përvetësim i veprës së tjetrit, plagjiaturë dhe pirateri shkencore. Për ta parandaluar këtë formë të vjedhjes intelektuale, është e domosdoshme që, kur citohen fjali ose paragrafë nga veprat e të tjerëve, pjesët e marra të vendosen brenda thonjëzave dhe të shënohet qartë burimi nga i cili janë marrë.

Një tjetër formë e sjelljes së pandershme dhe joetike në këtë fushë është kopjimi gjatë shkollimit. Paraqitja e punës së dikujt tjetër si vepër personale në detyra, provime, projekte dhe raporte nënkupton sigurimin e një avancimi të pamërituar në arsim. Nxënësit dhe studentët që, pa i bërë përpjekjet e nevojshme, e përdorin kopjimin në provime për të marrë nota dhe vlerësime që nuk i meritojnë, do të përballen me pasoja negative në rrjedhën e jetës së tyre të ardhshme. Duhet të kuptohet se kopjimi nënkupton arritjen e suksesit pa punë dhe pa përpjekje të ndershme. Duke e marrë parasysh dëmin që një praktikë e tillë ia shkakton shoqërisë, është e domosdoshme që në procesin e arsimit dhe të edukimit të mos tolerohen veprime të këtij lloji. (Aslı Tolun, "Akademik Yaşamda Etik Dışı Davranış" [Sjelljet joetike në jetën akademike], *Diyanet Aylık Dergi*, nr. 174, qershor 2005, f. 18-19).*

E kundërta e falsitetit: e drejta dhe e vërteta

Respektimi i të drejtave të njeriut është një nga parimet e domosdoshme që feja kërkon të zbatohen në jetën e individit, të shoqërisë dhe në mjedisin ku jetojmë. Të jetuarit me ndershmëri, drejtësi dhe në përputhje me të vërtetën, si e kundërta e mashtrimit dhe e falsifikimit, përbën një nevojë themelore si për individin, ashtu edhe për shoqërinë ku ai jeton. Ndërtimi i një jete të shëndoshë shoqërore është i mundshëm vetëm nëpërmjet ndershmërisë dhe respektimit të të drejtave të të tjerëve.

Zgjedhja e së drejtës dhe e së vërtetës, si vlerat më të larta, përbën një hap vendimtar në luftën kundër falsifikimit dhe mashtrimit. Nëse në shoqëri rrënjohet vetëdija se e vërteta është një virtyt i lartë moral, atëherë nuk do të ketë vend për gënjeshtër, falsifikimin, hilen, mashtrimin dhe maskat e shtirjes. Në këtë mënyrë, një shoqëri e përbërë nga njerëz të sinqertë, tek të cilët fjalët përputhen me veprat dhe bota e brendshme me sjelljen e jashtme, do të arrijë një nivel ku mbizotërojnë qetësia, siguria dhe besimi i ndërsjellë.

Një jetë e mbushur me paqe, qetësi dhe mirëqenie në këtë botë mund të arrihet vetëm duke u bërë njerëz që i japin përparësi së vërtetës dhe që qëndrojnë larg dyfytërsisë, falsifikimit dhe sjelljeve sa për sy e faqe. Ata që largohen nga çdo formë mashtrimi dhe falsifikimi dhe e bëjnë të vërtetën parim të jetës së tyre, i hapin dyert e një jete të mbushur

* Në kohën tonë, një formë e re e pandershmërisë akademike lidhet me keqpërdorimin e inteligjencës artificiale (IA). Zhvillimi i kësaj teknologjie ka krijuar mundësi të mëdha për kërkimin shkencor, arsimin dhe përvetësimin e njohurive. Megjithatë, përdorimi i saj në mënyrë të pandershme mund të shndërrohet në një formë të re mashtrimi dhe falsifikimi. Paraqitja e detyrave, eseve, punimeve të diplomës, artikujve shkencorë apo rezultateve kërkimore të krijuara nga intelijenca artificiale si punë tërësisht personale, duke e fshehur përdorimin e saj në kundërshtim me rregullat akademike, përbën shkelje të etikës shkencore. Po kështu, sajimi i burimeve bibliografike, falsifikimi i të dhënave, krijimi i rezultateve të paqena dhe përdorimi i IA-së për të mashtruar në provime janë veprime të papranueshme nga pikëpamja morale dhe akademike. Intelijenca artificiale duhet të shërbejë si mjet ndihmës për të mësuar, hulumtuar dhe zhvilluar aftësitë njerëzore, e jo si mjet për të përvetësuar merita të padenja. Përdorimi i saj nuk është në vetvete i gabuar; problemi lind kur ajo përdoret për ta fshehur të vërtetën, për të mashtruar ose për t'iu shmangur përgjegjësisë personale. Nga këndvështrimi i moralit islam, ndershmëria dhe përgjegjësia mbeten detyrime të pandryshueshme, pavarësisht zhvillimit të teknologjisë. Thënia e Muhammedit s.a.v.s.: "Kush na mashtron, nuk është prej nesh" (Muslimi), vlen edhe për këtë fushë. (Shënim i përkthyesit)

me qetësi dhe besim në këtë botë, ndërsa në jetën e amshuar do t'i arrijnë bukuritë e pafundme dhe begatitë hyjnore.

Përfundim

Që nga njeriu i parë e deri në ditët tona, krahas njerëzve që janë përpjekur t'i rrënojnë virtytet e ndershmërisë, drejtësisë dhe mirësisë, gjithmonë kanë ekzistuar edhe njerëz që e kanë cenuar të drejtën e të tjerëve për të jetuar, e kanë përdorur hilen dhe mashtrimin dhe janë përpjekur ta formësojnë jetën në këtë botë sipas ambicieve dhe interesave të tyre personale. Njeriu që, në vend të bindjes se duhet t'i japë diçka jetës, vepron me mendimin se jeta i ka borxh atij, mund të mposhtet nga lakmia e pangopur për të zotëruar gjithnjë e më shumë dhe nga egoizmi. Në këtë mënyrë, ai sikur i mbyll sytë përpara së vërtetës dhe priret drejt padrejtësisë. Një njeri i tillë mund ta shohë përfitimin e vet pikërisht në dëmin që ia shkakton dikujt tjetër. Të udhëhequr nga ambiciet dhe lakmitë e kësaj bote, njerëzit e tillë mund ta konsiderojnë të lejueshme çdo rrugë që u shërben për t'i realizuar dëshirat dhe synimet e tyre. Si pasojë, për ta vjedhja, gënjeshtria, korrupsioni, hileja dhe falsifikimi bëhen sjellje të zakonshme. Duke mos i njohur dhe respektuar vlerat morale e shpirtërore, ata mund të arrijnë deri aty sa paranë, famën dhe kënaqësitë personale t'i konsiderojnë si të vetmet vlera që duhen fituar me çdo kusht, pavarësisht mjeteve të përdorura dhe pasojave që u shkaktojnë të tjerëve.

Toka është një amanet që na është besuar neve, njerëzve, ndërsa jeta është një dhuratë që i është dhënë njeriut. Ne e kemi për detyrë ta falënderojmë Atë që na e ka dhuruar jetën, t'i zhvillojmë më tej cilësitë dhe vlerat e mira që i zotërojmë dhe t'i nxjerrim ato në pah me anë të punës dhe përpjekjeve tona. Ta njohësh vlerën e jetës dhe t'ia japësh asaj rëndësinë që e meriton është e mundshme vetëm nëpërmjet dashurisë.

Njeriu, të cilit i janë vënë në shërbim toka, qielli dhe gjithçka që gjendet në to, dhe të cilit i është dhuruar mirësia e jetës së bashku me begati e vlera të panumërta, duhet të mendojë se çfarë mund të japë në këmbim të këtyre dhuratave dhe çfarë veprash të mira mund të realizojë. Nga kjo pikëpamje, çdo njeri, përballë mirësive dhe begative të shumta që i janë dhuruar, ka një borxh ndaj jetës, ndaj njerëzimit dhe, mbi të gjitha, ndaj Krijuesit të tij. Ky borxh mund të lahet duke u bërë mirë të tjerëve, ashtu siç Allahu i Madhërishëm i ka bërë mirë atij, dhe duke mos u larguar nga ndershmëria, puna, përpjekja, djersa e ballit dhe rruga e drejtë. Në këtë mënyrë, bëhet e mundshme që bota të çlirohet nga mbizotërimi i mashtrimit, falsifikimit dhe përplasjeve për interesa personale, duke u shndërruar në një vend më të bukur dhe më të përshtatshëm për të jetuar.

Lufta e përbashkët kundër së keqe, sjelljeve të gabuara dhe padrejtësive në shoqëri, përzënjësi i vetëdijes dhe i përgjegjësisë kolektive, ka një rëndësi të pamohueshme.

Nëse nuk merren masa kundër disa sjelljeve të padrejta dhe të gabuara që shfaqen në shoqëri, një e keqe që në fillim nuk është e përhapur dhe mbetet e kufizuar, më vonë mund të shtrihet në të gjithë shoqërinë. Pasojat e sjelljeve të këqija nuk mbeten të kufizuara vetëm tek individit që i kryen ato, por ato e dëmtojnë edhe mbarë shoqërinë. Veçanërisht

veprimet e shëmtuara, si vjedhja, hileja dhe falsifikimi, për shkak të pasojave që i shkaktojnë, janë çështje që i prekin të gjithë anëtarët e shoqërisë. Është një fakt i pamohueshëm se këto veprime e cenojnë qetësinë shoqërore dhe e tronditin besimin e ndërsjellë ndërmjet njerëzve. Feja islame, nga njëra anë, i ka ndaluar këto veprime të paligjshme dhe të padrejta që e dëmtojnë shoqërinë, ndërsa, nga ana tjetër, ka parashikuar masa për ta penguar krijimin e kushteve dhe të rrethanave që mund ta favorizojnë përhapjen e sjelljeve të tilla; ai e fton shoqërinë të veprojë me vetëdijen e përgjegjësisë së përbashkët.

Qëndrimi indiferent ndaj së keqes nuk u ka hije besimtarëve, të cilët duhet të urdhërojnë për të mirën, të ndalojnë nga e keqja dhe të jenë njerëzit më të mirë e shembull për të tjerët. Për këtë arsye, besimtarët i drejtojnë sjelljet e tyre sipas parimeve të moralit që burojnë nga udhëzimet e Allahut të Madhëruar dhe të Dërguarit të Tij, Muhammedit s.a.v.s.. Ata qëndrojnë larg veprimeve të shëmtuara, të këqijave, mashtrimeve dhe falsifikimeve. Përpiqen që punët që i ndërmarrin t'i kryejnë mirë, në mënyrën e duhur, me drejtësi dhe ndershmëri. Duke e marrë si parim *ihsanin* – vetëdijen se Allahu i Madhëruar i sheh në çdo kohë dhe situatë – ata përpiqen që çdo punë të dobishme ta realizojnë sa më mirë që mundën. Allahu i Madhëruar e ka bërë të ditur se i do robërit e Tij, të cilët veprojnë me vetëdijen e *ihsanit*, dhe se do t'i shpërblejë ata me mirësi. Lidhur me këtë, Ai urdhëron:

“Nxitoni drejt faljes së Zotit tuaj dhe drejt Xhenetit, gjerësia e të cilit është sa qiejt dhe toka, i përgatitur për ata që i frikësohen Allahut dhe ruhen nga kundërshtimi i Tij. Ata janë njerëzit që japin nga pasuria e tyre në rrugën e Allahut, si në mirëqenie, ashtu edhe në vështirësi; që e përmbajnë zemërimin dhe ua falin gabimet njerëzve. Allahu i do ata që bëjnë mirësi. Po ashtu, ata janë njerëzit që, kur kryejnë ndonjë vepër të shëmtuar ose i bëjnë padrejtësi vetvetes, e kujtojnë Allahun dhe menjëherë kërkojnë falje për mëkatet e tyre. E kush tjetër përveç Allahut mund t'i falë mëkatet? Ata nuk këmbëngulin me vetëdije në mëkatet që kanë kryer. Shpërblimi i tyre është falja nga Zoti i tyre dhe kopshtet e Xhenetit, nëpër të cilat rrjedhin lumenj, ku do të qëndrojnë përgjithmonë. Sa i bukur është shpërblimi i atyre që përpiqen dhe veprojnë në rrugën e Allahut!” (Alu Imran, 3:133–136)

Në një studim ku është bërë përmbledhja statistikore e numrit të çështjeve gjyqësore të hapura për veprat penale të falsifikimit në vendin tonë (Turqi), gjatë periudhës 1998–2003, është konstatuar se numri i këtyre veprave penale është rritur më shumë se dyfish brenda pesë vjetëve. (Muharrem Songür, “Ülkemizde Sahtecilik Suçları” [Veprat penale të falsifikimit në vendin tonë], *Diyanet Aylik Dergi*, nr. 174, qershor 2005, f. 25–26).

Siç shihet edhe nga këto rezultate të rëndësishme statistikore, veprat penale të falsifikimit po shndërrohen në një problem serioz moral për vendin dhe shoqërinë tonë, duke u shtuar gjithnjë e më shumë nga dita në ditë. Zgjidhja dhe eliminimi i këtij problemi nuk duket se mund të arrihen vetëm me anë të masave ndëshkuese dhe sanksioneve penale. Në këtë drejtim, familjet, të gjithë individët dhe institucionet që e përbëjnë shoqërinë, si dhe institucionet arsimore, kanë detyra dhe përgjegjësi të rëndësishme. Është e domosdoshme që te njerëzit të kultivohet vetëdija se duhet ta vazhdojnë jetën duke qëndruar larg sjelljeve që e cenojnë rendin publik dhe duke i respektuar ligjet, normat e përgjithshme morale dhe vlerat mbi të cilat mbështetet bashkëjeta shoqërore.